

14 MART TIP BAYRAMINI KUTLARKEN

Prof. Dr. Ayten Altıntaş

Türkiye’de 93 yıl önce 14 Mart 1919 da Tıp Bayramı kutlamaları başladı.

Her yıl Tıp Bayramı kutlamaları yapılırken hüzün içinde olurum.

Tıp Bayramları bir zamanlar “Tıp Baloları” ile özdeşleşmişti şimdilerde de tıp öğrencilerinin tertip ettikleri “spor gösterileri” ile özdeşleşti.

Tıp Bayramı kutlamalarının hangi şartlarda ve nasıl başladığını bilince böyle kutlamalar insanda hazin bir burukluk yaratıyor.

Öncelikle Tıp Bayramımızın Türkiye’nin Tıp Bayramı olduğunu hatırlatmak isterim.

Türkiye’de kutlanan bu bayram bundan 92 yıl önce 1919 yılında İstanbul’un işgali ve Tıbbiyenin İngiliz askerleri tarafından işgali altında iken düzenlendi. Bu kutlama Tıbbiye hocalarının ve öğrencilerinin işgale karşı bir protestosu, “Türk hekimleri olarak biz varız”, “14 Mart 1827 yılından beri biz çağdaş tıbbın içindeyiz” mesajını veren bir kutlama idi.

Neden 14 Mart

Tıp Bayramı olarak 14 Mart’ın alınması, doğru bir araştırma sonucunda olmuştu. 14 Mart 1827 tarihinde Sultan II. Mahmud tarafından kurulan tıp okulu; Hiç ara vermeden ve devamlı kendini yenileyerek bugünkü tıp eğitimine gelmiştir. Bu sebepten 14 Mart tarihi esas alınmıştı. Türklerin 1827 yılından önceki tıbbı da gelişmiş ve çok iyi uygulanan bir tıptı. Fakat 18. yüzyıldan sonra bozulmaya başlamış, 19. yüzyıla gelince düzeltilemeyecek bir hal almış ve o müesseselerin devamı gelmemişti. Bu sebepten Tıp Bayramı olarak başlangıç noktasını 14 Mart 1827 tarihi alınmıştır.

Tıp Bayram Kutlamaları Hangi şartlarda Başladı

Tıp Bayramı kutlamalarının başladığı senelerde Tıbbiye Haydarpaşa’daki görkemli binasında, hem askeri tıp öğrencilerine hem de sivil tıp öğrencilerine eğitim vermekte devam ediyordu. Sultan II. Abdülhamid’in yaptırdığı bu bina, Osmanlı’nın son döneminde yaşadığı savaşlar ve Milli Mücadeleye şahitlik etmiş, tıbbiyeliler o zor dönemleri bu binada yaşamışlardı. Osmanlı Devleti 1853 yılında çıkan Kırım savaşı, 1876 yılında çıkan Osmanlı Rus Savaşıyla bir çok yönden yara almıştı. Asker hocalar ve son sınıf öğrencileri cephelere gönderilmiş, ölüm herkes gibi onları da vurmuştu.

Savaşlar ve Tıbbiye

1912 yılında başlayan Balkan Savaşı Osmanlıyı her yönden zor durumda bırakmıştı.

1912 yılının Ekim ayında seferberlik ilan edildi. Askeri hekimler ve son sınıftaki hekim adayları askeri birliklere atandılar. Askeri öğrenciler talimlere alındılar. Cepheden gelen yaralılar hastaneleri doldurunca ,tıbbiye binasının her yeri hastaneye çevrilmiş, gemilerle getirilen yaralılar burada tedaviye alınmıştı. Klinik yatakları yaralılara kafi gelmeyince dershaneler, koğuşlar hatta koridorlar bile hastane görevi görmeye başladı. Tıbbiyedeki eğitime Ekim 1912 den itibaren ara verildi ve 6 ay boyunca Tıbbiye resmen kapatıldı.

Öğrenciler yaralılara yardımcı olmaya çalışıyorlardı. 16 Mart 1913 de Tıbbiyenin açıldığı ve derslere başlanacağı ilan edildi. Savaştan dönen hocalardan sağ kalanlar eğitime tekrar başladılar, tabii sağ kalan öğrencilerle.

1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı bu öğrencilere ikinci bir şok olmuştu.Savaş başlayınca askeri öğrenciler 6 ay talimgahlara gönderilmişlerdi. Avrupa tarafında Ayaz ağada ve Asya tarafında Bostancıda silah talimleri başlamıştı.

Savaşın büyüyerek devam etmesiyle Tıp eğitimine bir yıl ara verildi, Hocalar gereken cephelere gönderilmiş, tıbbiye son sınıf öğrencileriyle 3. 4. 5. sınıf öğrencileri askeri birliklerde görevlendirilmişlerdi. Son sınıfın en çalışkan ve bilgili öğrencileri Kafkasya cephesine gönderilmiş, orada çoğu tifüs hastalığından ölmüştür. Fakülte gene “Mecruhin” yaralılar hastanesi haline gelmiş, okulda kalan tıbbiyeliler buraya gelen yaralılara yardım etmeğe çalışıyorlardı. Talimhahlardaki tıbbiyeliler ağır askeri eğitim ve açlıkla mücadele ediyorlardı. Açlık ve sefalet diğer öğrenciler için de yaşanan bir olaydı. Okulda çok zor şartlarda hazırlanan yemekler bile yetersiz kalıyordu. İdareciler süpürge tohumundan hazırlanan ekmeikleri, kandil yağıyla pişen yemekleri bile zor tedarik edebiliyorlardı. Öğrenciler açlıklarını kapatmak için okulun yakınlarındaki bostanlardan sebze, meyve çalmak zorunda kalıyorlardı. Veremden 20 tıp öğrencisi ölmüştü. Tıbbiye bir yıl sonra 1916 da eğitime tekrar başladı. Sağ kalanlar ve durumun acısını yaşayanlar büyük bir gayretle derslerine devam edip tıp eğitimini tamamlamaya çalıştılar.

İşgalde Tıbbiye

I Dünya savaşından sonra imzalanan Mondros mütarekesi ile Osmanlı Devleti ayrı bir döneme girdi; Mütareke ve işgal dönemi. Mondros anlaşmasını ileri süren itilaf devletleri filosu 13 Kasım 1918 de İstanbul’u işgal etti. O sabahtan itibaren İstanbul Boğazından geçerek işgali başlatan gemileri Haydarpaşa’dan seyreden iki gurup vardı. Biri Mustafa Kemal ve arkadaşları diğeri de Tıbbiyeliler.

Mustafa Kemal Paşa komuta ettiği Yıldırım Orduları kaldırılınca İstanbul’a dönmek için yola çıkmıştı. Uzun bir yolculukla önce Adana’ya gelmiş, 10 kasım gecesi Adana’dan trenle yola çıkıp 13 Kasım 1918 günü 12.45’te İstanbul’a ulaşmıştı. Mustafa Kemal Paşayı Dr. Rasim Ferit Talay karşılamış, karşı kıyıya geçmek üzere rıhtıma gelmişlerdi. O gün İtilaf donanması İstanbul önlerine gelmiş ve İstanbul fiilen işgal edilmeye başlamıştı. Bu geçişi seyretmek büyük bir zulümdü ve hepsinin yüreklerindeki acı yüzlerine aksetmişti. Mustafa Kemal *“Hata ettim. İstanbul’a gelmemeliydim, ne yapıp edip Anadolu’ya dönmenin çaresine bakmalı”* diye söylendi, sonra yaveri Cevat Abbas’a dönerek kararlı bir sesle *“Geldikleri gibi giderler”* dedi. Aynı manzarayı Haydarpaşa’daki Tıbbiye binasının toplantı salonundaki pencereden seyreden hocalar gözyaşlarını tutamamışlar, öğrenciler ne olduğunu anlayamamıştı. 21 Kasım 1918 de Meclis-i mebussan feshedildi. Aralık 1918 da Tıbbiye binasının işgali gündeme geldi. Haydarpaşa’daki tıp eğitimi İngiliz askerleri tarafından 5 sene sürecek işgal dönemine girdi.

1919 yılının Ocak ayında üç generalden oluşan bir İngiliz heyeti okula gelmiş, Müdür Hulusi Beyle binayı gezmiş, Askeri kısmın derhal fakülte tarafına taşınmasını istemiş, yataklar, klinik ve laboratuarlara taşınmış, öğrencilerin direniş gösterisinde bulunmaları üzerine saat kulelerine makineleri tüfekler yerleştirilerek gözdağı verilmek istenmişti. İngilizlerin büyük yerler istemesi karşısında Müdür Dr. Hulusi Bey (Alataş) ders salonlarını feda etmemek için kömür depolarını ambarları boşalttırmış, mutfak ikiye bölünmüş, yatakhanelerin büyük bölümü boşaltılmış, büyük çoğunluk çatı katına sürülmüştü. Askeri Tıbbiyelilerin yatakhaneleri İngilizlere verildiğinden öğrenciler çatı katındaki bölümlere yerleştirildiler. Karyolalar alınmış öğrenciler yer şiltelerinde yatmak zorunda kalmışlardı Bu yetmiyormuş gibi tuvaletler gece İngiliz askerlerine ayrılmış, tıbbiyelilerin gitmesi yasaklanmıştı. Öğrencilerin yatakhanelerine idrar kovaları koymak zorunda kalınmıştı. Okulun nizamiye kapılarına süngülü nöbetçiler konmuş, buradan girip çıkmayı yasaklamışlardı. Öğrencilere deniz cephesindeki kapı tahsis edilmişti. Bir süre sonra askeri öğrencilerin resmi kıyafetleri için emirler gelmeye başladı. İngilizler askeri kıyafete tahammülsüzlük gösteriyorlardı, sonunda üniformayla dolaşmayı tamamen yasakladılar. Sivil kıyafeti olanlar o kıyafetlerini giydiler, Anadolu’dan gelen ve memleketin zor şartları dolayısıyla askeri kıyafetinden başka giyeceği olmayanlara pijama gibi basit kıyafetler dağıtıldı. Fes giyilmesine müsaade

ediliyordu fakat o da en basitinden ve püskülsüz olacaktı. Askeri öğrenciler bu soyтары kılığı ile derslere devam ettiler .Biraz parası olanların yardımıyla ikinci el pantolon, ceket bulmaya çalışıyorlardı. Okulu işgal ile yetinmeyen İngiliz komutanları mütareke şartlarına dayandıkları gerekçesi ile okula alınacak askeri öğrenci sayısına kısıtlama getirdiler. Yılda 20 öğrenci !. İşgal ve savaş tıbbiyelilerin kendi değerlerine daha çok sarılmalarına sebep olmuştu. İlk tıp bayramı kutlamaları bu ortamda 1919 yılında gerçekleşti.

Tıp Bayramı Kutlamaları

Tıbbiyenin içinde yaşadığı zor şartların bir göstergesi, işgalin protestosu olarak Tıp Bayramını düzenlediler. İşgalde her türlü toplantı ve toplu konuşmalar yasaktı. Tıp Bayramı ise bilimsel bir toplantı idi ve izin almak daha kolaydı. Bu sebeple bir araya gelebilecekler hem kendi aralarında bir dayanışma başlatacaklar hem de işgalcilere göz dağı verebileceklerdi. Tıp öğrencileri hocalarıyla beraber bu organizasyonu yaptı ve 14 Mart 1919 günü Beyazıt'taki Darülfünun (Üniversite) binasının toplantı salonunda toplandı. Darülfünun rektörü, tıbbiyenin dekanı ve bütün tıp hocaları hazır bulundu. İstanbul'daki hastanelerin hekimleri de bir araya geldi, tıbbiyenin öğrencileri ve diğer fakültelerdeki öğrenciler de destekleyerek toplantıya katıldılar. Hatta İngiliz işgal ordusu hekimleri de tıp bayramına katılmıştı. En saygıdeğer hocalardan Besim Ömer, Akil Muhtar, Asaf Derviş, Feyzi Paşa önemli konuşmalar yaptılar. Tıp Tarihine ve Türk Tarihine ait önemli noktalara değinildi ve birliktelik bir kere daha vurgulandı.

Bir sene sonra 1920 de Tıp Bayramı gene önemli bir toplantı ile kutlandı. Özellikle 1921 yılında 94.yılı kutlamaları çok görkemli oldu. Tıbbiyeliler büyük hazırlıklar yaptılar, tören Kadıköy Hale sinemasında oldu. Bu tıp bayramına da İstanbul'daki asker, sivil bütün hekimler, devletin ileri gelenleri, hatta işgal ordusu mensupları, hekimleri ve pek çok tıbbiyeli katıldı. Büyük coşku ve heyecan vardı ; yapılan konuşmalarda işgal altındaki bir ülkenin aydınlarının acı ve ümit dolu mesajları verilmişti.

Milli Mücadele ve Tıbbiyeliler

Tıbbiyelilerin özgürlük için mücadeleleri sadece tıp bayramı ile sınırlı değildir. Milli Mücadelenin her anında desteklerini ispat etmişlerdi. İzmir'in işgalinden sonra en büyük protestolar tıbbiyelilerden gelmişti. Düzenlenen dört mitingde de tıbbiyelilerin büyük emekleri vardır. Sivas Kongresine Tıbbiyelilerin delegesi olarak Hikmet Boran'ı yollamışlar, Anadolu'nun silah ihtiyacını bildikleri için İngiliz askerlerinden satın aldıkları silahları Anadolu'ya göndermişlerdi. Tıbbiyelilerden on beş kişilik bir gurup Kadıköy Bahariye'deki İngilizlere ait silah deposunu gizlice boşaltarak silah, el bombası ve askeri teçhizatı at arabalarıyla önce Tıbbiyeye sonrada büyük gizlilik bir maharetle Anadolu'ya göndermeyi başarmışlardı. Milli Mücadelenin ilk günlerinden itibaren fırsat bulan Tıbbiye öğrencileri bu mücadeleye katılmışlar 1920 yılında on kadar öğrenci Gebze üzerinden kendi imkanlarıyla , daha sonra da guruplar halinde Anadolu'ya gönderilen esirler arasında veya İnebolu'dan başka yollarla bu mücadelede yerlerini almışlardı. Tıbbiyelilerden Milli Mücadele için Ankara'ya giden son altı kafesiyle 127 doktor ve götürebildikleri kadar sağlık malzemesi, hastane eşyası ve hasta çamaşırı ile bu mücadelede yerlerini almışlardı.

Sonuç olarak 14 Mart Tıp Bayramını kutlarken; Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde içinde oldukları hiç bitmeyen savaşları, tıbbiyelilerin hocaları ve öğrencileriyle bu savaşlarda fiilen yer alışlarını, İstanbul'un ve Tıbbiyenin işgalini, bu işgalde Tıbbiyelilerin yaşadıkları acı günleri, özgürlük için verilen mücadeleleri hatırlamamızda büyük fayda var.